

ФУНКЦИОНАЛНО ПОМАГАЛО ЗА РАЗВИВАНЕ НА ЧЕТИВНИТЕ УМЕНИЯ НА УЧЕНИЦИТЕ (по формата PISA)

(Димчев, К., А. Петров, М. Падешка. Текстове и задачи за развиване на четивни умения. Помагало по формата PISA след 7. клас.
София, Изд. „Булвест 2000“, 103 с.)

Илиана Горанова
Русенски университет, Филиал – Силистра

Традиция е издателство „Булвест 2000“ да публикува **функционални помагала** в съответствие със световните тенденции и с образователните потребности на подрастващите. Тази оценка се отнася и до новоизлезлия сборник с автори К. Димчев, А. Петров, М. Падешка, заглавието на който насочва към няколко фрейма – обект на анализ в рецензията. По-важните от тях са: специфика на текстовете и на тестовите задачи, чрез които се реализира форматът PISA; особености на програмата PISA; същност и функции на четивните умения.

Впечатление прави единството между **функцията и структурата на помагалото**. На основната му функция – да съдейства за подобряване на четивните умения на учениците – отговаря логичната и стройна структура, която включва: *предговор* (с.5–6) и *две взаимно свързани части – същинска част*, съдържаща 30 теста (с.7 – 84), и *отговори* с примерни решения на тестовите задачи (с. 85–103).

Предговорът въвежда читателя в целите и същността на помагалото; ориентира го към основните въпроси, които се поставят в програмата PISA, и към специфичните начини, по които тези въпроси се решават в помагалото.

Лаконичният, но изключително съдържателен предговор съдържа полезна за учителите информация за програмата PISA, с която се цели международно оценяване на четивните учения на учениците над 15-годишна възраст: установява се равнището на усвоените знания и умения, които са от първостепенно значение за успешна реализация на подрастващите. Авторите изтъкват, че „въпросът, доколко обучаваните умеят да разбират, осмислят, тълкуват и прилагат информация, е съществен за възможностите им да вземат решения и да действат в различни социокултурни сфери“ (с. 5).

Предговорът разкрива възможностите на помагалото за пренос и прилагане на знания от различни научни области чрез изпълняване на *задачи с текстове от различен формат*.

Изяснява се, че за разлика от общоприетото разбиране за текст, отразяващо идеята за неговата непрекъснатост, цялостност, смислова и граматична свързаност, в помагалото са намерили място текстове, в които информацията е смислово „разноредна“. Въвежда се понятието за *прекъснатост на текста*, когато в него са включени елементи, които допълват и доизясняват основния смисъл. Такова е предназначението на поместени в помагалото географски карти (вж. напр. тест 1), таблици (вж. напр. тест 7), диаграми (вж. напр. тест 3) и пр., с които се създава впечатление за „прекъснатост“ на текста. В тестовите в помагалото преобладава *смесеният текстов формат* (вж. текстовете към тест 1, тест 3, тест 7, тест 13, тест 21, тест 26 и др.), който обединява „непрекъснати“ и „прекъснати“ текстове.

За да проверява и оценява уменията на учениците при изпълняването на определени учебни задачи, учителят трябва да познава добре видовете познавателни дейности, които в помагалото са представени като: извличане на информация; тълкуване на информация; прилагане на информация в текстове, подходящи за нови комуникативни ситуации и социокултурни сфери; изразяване на собствено отношение чрез създавани от учениците текстове по проблеми, разисквани в изходния (анализирания) текст, и по проблеми от заобикалящата ги действителност (с. 6). От казаното следва, че *акцент в сборника се поставя на преноса (трансфера) на информация*, а не на нейното буквално възпроизвеждане, което често може да бъде механично. По този начин помагалото помага да се усъвършенстват евристичните умения на учениците, като предлага възможности за осмисляне на зависимостта между комуникативна ситуация и речева реализация.

В същинската част на сборника се проявява професионализмът на авторите, който намира израз във:

– *подбора на текстовете*, отразяващи **различни контексти**: *личен* (вж. „Из едно писмо“, „Права и гладка“, „Канарчетата – сладкопойните домашни любимци“ и др.), *обществен* (вж. „Стипендии“, „Европейският съюз и езиците в Европа“ и др.), *професионален* (вж. „Кога тренировките са опасни за вашето здраве“, „Какво да правим в случай на пожар“, „Неформално образование“ и др.), *образователен* (вж. „Българският език в европейското образователно общество“, „Електронната книга“, „Най-старата звезда на планетата“ и др.). С подбора на разнообразни по жанр и по тема текстове се цели да се обогатява културата на обучаваните; да се овладяват компетентности, нужни в личния и в обществения живот;

– *вида на задачите*, обединени в **два основни тестови формата**:

1) *задачи със структуриран (избираем) отговор*, известни още като задачи от затворен тип; т.е. с включени в условието готови отговори, от които проверяваният избира един (вж. с. 20 зад. 1 и 2; с.49 зад. 4; с. 83 зад. 1);

2) *задачи със свободен отговор* (кратък или разширен), които изискват съставяне на текст (вж. с. 20 зад. 5, 6 и 7; с. 47 зад.4; с.83 зад. 2, 3, 6, 8). При тези задачи в помагалото графично е отделено място за написване на текст, което значително улеснява използването му;

– *комбинирането на задачите* в тестовете по начин, даващ възможност на учениците да усъвършенстват четивните си умения чрез изпълняване на **различни познавателни дейности**. Например при изпълняване на тест 5 („Великата китайска стена“, с. 20–21) учениците се упражняват да извличат (задачи 1 и 2), да тълкуват информация (зад. 3), да прилагат информацията в нова ситуация (зад. 4), да изразяват собствено отношение към информацията от изходния текст, като създават нови текстове (зад. 5, 6, 7).

Измежду *възможните варианти за решаване на задачите* авторите на сборника посочват два:

1) чете се текстът, а след това се решават задачите (вариантът се препоръчва при задачи, които са към по-кратки текстове);

2) ученикът първо се запознава със задачите, след което чете текста и търси информацията, която е необходима за решаване на задачите. Този вариант е „по-икономичен, по-функционален, тъй като четивните умения „се включват“ в действие, след като ученикът си изясни какви задачи ще изпълнява.

Във втората част „Отговори“ са поместени верните решения на задачите със структуриран отговор и се предлагат възможни варианти при задачите със свободни отговори. За самостоятелната работа на учениците особено полезни ще са предлаганите варианти за решения, тъй като могат да бъдат използвани като образци за построяване на отговорите. Например отговорът на задача 5 от тест 1; отговорът на задача 6 от тест 11; отговорът на задача 4 от тест 21 и др. В по-голямата част от отговорите се дават указания за изпълняване на задачите, което значително ще улесни работата на учителите и на учениците.

За *учениците* сборникът е средство за подготовка и самоподготовка. Решаването на задачи по формата PISA ще мотивира подрастващите да овладяват умения, необходими за представянето им на държавен зрелостен изпит.

На *учителите* книгата предлага възможности за организиране и провеждане на занятия, за осъществяване на образователния процес – преподаване, учене и оценяване на усвоеното.

Безспорно рецензираният сборник е съвременно средство за оптимизиране на цялостния образователен процес по български език и литература.

FUNCTIONAL REFERENCE BOOK FOR DEVELOPING CHILDREN'S READING SKILLS

Assos. Prof Iliana Goranova, PhD

✉ Universiti of Rousse, Silistra Branch

E-mail: ilgoranova@mail.bg

0888 345 876